

Ioana ȘOLDEA*

Contestația privind tergiversarea procesului și contestația privind durata procesului penal - „remedii efective”?

1. Încălcarea termenului rezonabil de către statul român

Problematica încălcării termenului rezonabil a reprezentat o constantă în ceea ce privește statul român. În cauza *Vlad și alții c. România*¹, s-a reținut că, până la momentul pronunțării hotărârii în această cauză, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „CEDO”) a constatat încălcarea de către statul român a termenului rezonabil în aproximativ 200 de cauze, cu mențiunea că încă 500 de cauze similare se aflau în curs de soluționare. Pentru a preîntâmpina asemenea situații, descongestionând astfel activitatea CEDO, a fost necesară identificarea unor remedii la nivel intern. De cele mai multe ori, dispozițiile art. 5 parag. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția”), respectiv ale art. 6 parag. 1 din Convenție, cu referire la „termenul rezonabil” au fost invocate pentru prima dată în fața Curții de la Strasbourg. Existau însă și situații în care justițiabilii invocau dispozițiile Convenției inclusiv în fața instanțelor interne. Totuși, la nivel jurisprudențial², CEDO a statuat că, de la intrarea în vigoare a Convenției pentru România, la 20 iunie 1994³, nimeni nu a reușit să accelereze procedura prin invocarea aplicabilității directe a Convenției. La acel moment, statul român a invocat cauze interne în care, în temeiul art. 998-999 C.civ. din 1864, s-au acordat compensații pentru activități culpabile ale statului. S-a considerat de către CEDO că acest remediu nu este efectiv, întrucât o astfel de acțiune este supusă regulilor procedurale generale, taxelor de timbru împovărătoare și riscului unei durate semnificative a procedurii.

2. Necesitatea introducerii unui „remediu efectiv”

În cauza *Abramiuc c. România*⁴, CEDO a statuat asupra necesității introducerii unui remediu pentru a preveni sau limita durata unei proceduri civile.

Cu privire la încălcarea art. 13 din Convenție combinat cu art. 6 parag. 1 din Convenție, corelația între cele două articole a fost reglementată la nivel doctrinar și jurisprudențial în special după momentul în care CEDO a statuat jurisprudențial⁵ faptul că art. 13 din Convenție garantează unei persoane dreptul la un remediu efectiv pentru a se plânde de durata procedurii⁶.

* *Universitatea din București*

E-mail: ioana_cantaragiu@yahoo.com

¹ CEDO, Hotărârea din 26 noiembrie 2013, *Vlad și alții c. România*, 40756/06; 41508/07; 50806/07.

² CEDO, Hotărârea din 26 noiembrie 2013, *Vlad și alții c. România*, 40756/06; 41508/07; 50806/07.

³ Legea nr. 30/1994 (M.Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

⁴ CEDO, Hotărârea din 24 februarie 2009, *Abramiuc c. România*, 37411/2002.

⁵ CEDO, Hotărârea din 26 octombrie 2000 (Marea Cameră), *Kudla c. Polonia*, 30210/96.

⁶ *F. Sudre*, *Droit européen et international des droits de l'homme*, P.U.F., Paris, 2005, p. 371.

În jurisprudența sa anterioară, Curtea de la Strasbourg nu a statuat asupra cererilor ce invocau încălcări ale art. 13 din Convenție, considerând art. 6 parag. 1 din Convenție drept o lege specială în raport de art. 13 din Convenție.

Remediul la care se referă art. 13 din Convenție trebuie să fie efectiv atât prin reglementări legislative, cât și în practică, urmărind în primul rând prevenirea încălcării termenului rezonabil, iar în situațiile în care s-a produs această încălcare, e necesară repararea acesteia. Subsidiaritatea, din punctul de vedere al consacării drepturilor omului, constă în aceea că dreptul internațional al drepturilor omului reprezintă un standard minimal, la care statele pot adăuga o protecție superioară. Din punctul de vedere al garantării drepturilor omului, subsidiaritatea semnifică faptul că statele trebuie să asigure respectarea drepturilor omului și repararea eventualelor încălcări, instanțele internaționale intervenind doar atunci când statele nu pot sau nu vor să intervină.

3. Normele legale aplicabile celor două instituții juridice, prin raportare la art. 13 din Convenție

Vom analiza normele aplicabile instituțiilor juridice nou introduse prin noul Cod de procedură civilă (denumit în continuare „C.proc.civ.”) și noul Cod de procedură penală (denumit în continuare „C.proc.pen.”), respectiv contestația privind tergiversarea procesului și contestația privind durata procesului penal, din perspectiva „remediilor efective” în sensul art. 13 din Convenție. La acest moment, ne limităm cu analiza la nivel teoretic, în condițiile inexistenței unei jurisprudențe a CEDO, sub acest aspect.

Plecând de la împrejurarea că drepturile substanțiale trebuie însoțite de garanții fundamentale de ordin procedural, în cele ce urmează, vom avea în vedere această dublă perspectivă. Urmând această linie de gândire, observăm că în materie civilă a fost consacrat dreptul la judecarea fiecărei cauze într-un termen optim și previzibil. Consacrarea acestui drept este însoțită și de garantarea sa, prin intermediul contestației privind tergiversarea procesului.

În materie penală a fost consacrat dreptul la soluționarea cauzelor penale într-un termen rezonabil (art. 8 teza finală C.proc.pen.). Aceasta („orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil”) reprezintă o transpunere a laturii penale a art. 6 parag. 1 din Convenție. Dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil este garantat de instituția juridică a contestației privind durata procesului penal.

Raportându-ne la „termenul rezonabil” prevăzut de art. 5 parag. 3 din Convenție, excepționând punctul de plecare în calculul termenului, s-a realizat o transpunere a acestuia în noul Cod de procedură penală, prin consacrarea dreptului privitor la durata arestării preventive, care nu poate depăși un termen rezonabil [art. 239 alin. (1) C.proc.pen.]. Acest drept, este, de asemenea, garantat de instituția juridică a contestației privind durata procesului penal [art. 488¹ alin. (3) lit. b) C.proc.pen.].

Sub titlul „Un nou obiectiv pentru sistemele judiciare: judecarea fiecărei cauze într-un termen optim și previzibil”, Comisia Europeană pentru Eficacitatea Justiției (denumită în continuare „CEPEJ”) a prezentat la Strasbourg, la 11 iunie 2004, Programul-cadru în care s-a recomandat că „este necesar să se introducă un nou obiectiv pentru sistemele judiciare: judecarea fiecărei cauze într-un termen optim și previzibil”. Astfel, s-a stabilit că „termenul rezonabil” este „limita minimă” care separă încălcarea Convenției de neîncălcarea acesteia și care nu poate fi considerată ca un rezultat suficient dacă este atins, stabilind judecarea fiecărei cauze într-un termen optim și previzibil.

Urmare a recomandării CEPEJ a fost reglementat în cadrul Codului de procedură civilă: „Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim și previzibil”, care face parte din categoria principiilor fundamentale ale procesului civil. Codul de procedură civilă, care a intrat în vigoare la 15 februarie 2013, reglementează dreptul la un proces echitabil, în termen optim și previzibil. Noțiunea de „termen rezonabil” prevăzută de art. 6 par. 1 din Convenție este doar o „limită minimă”, conform CEPEJ, sub care, dacă se coboară, se poate vorbi despre încălcarea Convenției. Art. 6 C.proc.civ. extinde protecția asupra „oricărei persoane”. Pot invoca acest text atât persoanele juridice, inclusiv cele de drept public, cetățenii români sau străini, inclusiv apatrizii, care se află sub jurisdicția statului român⁷.

În ceea ce privește noțiunea de „termen optim”, apreciem că în mod judicios a fost preferată noțiunii de „termen scurt”, care ar fi fost marcă a justiției expeditivă și care nu ar fi fost în acord cu cerințele de eficacitate ale actului de justiție. Raportat la previzibilitatea termenului, aceasta a fost consacrată la nivel legislativ, tot în cuprinsul Codului de procedură civilă, prin dispozițiile art. 238, care conferă părților posibilitatea de a estima evoluția în timp a etapelor procesuale. „Termenul optim” se va aprecia *in concreto*, prin raportare la circumstanțele cauzei. „Caracterul optim al termenului trebuie coroborat și cu cerința celerității, impusă de teza a II-a a alin.(1) al art. 6 și de art. 241 C.proc.civ.”⁸. Pentru a fi în acord cu dezideratul judecării procesului cu celeritate, judecătorul poate fixa termene scurte, chiar de la o zi la alta.

„Termenul rezonabil” prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție vizează atât drepturile și obligațiile cu caracter „civil” în sens autonom, cât și „acuzățiile în materie penală”.

O atenție particulară este acordată situațiilor speciale de aplicare a termenului rezonabil. Curtea de la Strasbourg a consacrat la nivel jurisprudențial principiul neaplicării art. 6 par. 1 din Convenție laturii civile a contenciosului fiscal, natura patrimonială a unui litigiu nefiind suficientă pentru a antrena aplicarea art. 6 par. 1 din Convenție sub aspect „civil”⁹.

În schimb, art. 6 C.proc.civ. este aplicabil tuturor proceselor în materie civilă, precum și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu exclud de la aplicare Codul de procedură civilă. Garanția instituită de art. 6 C.proc.civ. este aplicabilă și fazei de executare silită.

Dat fiind că standardul „termen optim și previzibil” este mai ridicat decât standardul „termen rezonabil”, instanța europeană ar trebui să fie degrevată de plângerile împotriva statului român, în care se invocă încălcarea termenului rezonabil prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție.

Contestația privind tergiversarea procesului este o procedură specială, cu caracter incidental, menită să garanteze dreptul la soluționarea procesului într-un termen optim și previzibil.¹⁰

Scopul introducerii acestei instituții juridice a fost acela de a zădărnici orice tendință de tergiversare a judecăților, prin încălcarea principiului soluționării procesului civil într-un termen optim și previzibil¹¹.

⁷ M. Tăbărcă, *Drept procesual civil. Vol. I. Teoria generală*, Ed. Universul Juridic, București 2013, p. 42.

⁸ Gh. Piperea (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 9.

⁹ R. Nicolae, „Limita art. 6 alin. (1) din Convenția europeană a drepturilor omului în materie fiscală”, în NRDO nr. 3/2010, p. 26.

¹⁰ V.M. Ciobanu, M. Nicolae (coord.), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat. Vol. I. Art.1-526*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 1223.

¹¹ I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole art. 1-1133*, Ed. C.H. Beck, București 2013, p. 778.

Referitor la legitimarea procesuală, calitatea procesuală activă aparține atât părților, cât și procurorului.

Pentru ca însăși contestația privind tergiversarea procesului să nu conducă la dilatarea nejustificată a cauzei, s-a prevăzut că, atunci când contestația sau plângerea a fost făcută cu rea-credință, autorul acesteia poate fi obligat la plata unei amenzi judiciare de la 500 de lei la 2.000 de lei, precum și, la cererea părții interesate, la plata de despăgubiri pentru repararea prejudiciului cauzat prin introducerea contestației sau plângerii. De asemenea, contestația nu suspendă soluționarea cauzei, tocmai pentru ca recurgerea la această instituție să nu conducă la tergiversarea procesului.

Contestația privind tergiversarea procesului a fost reglementată în Codul de procedură civilă în art. 522-526. În materie penală, la 1 februarie 2014, odată cu intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, a fost introdusă o nouă procedură specială, denumită de legiuitor contestația privind durata procesului penal. Procedura specială prevăzută de Codul de procedură penală nu a fost introdusă întâmplător, ci a reprezentat o consecință a Recomandării Rec (2004)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind îmbunătățirea remediilor interne, adoptată la data de 12 mai 2004. Statul român a fost adeptul unui remediu acceleratoriu, evitându-l poate, în mod intenționat, pe cel compensatoriu. În opinia noastră, ideal ar fi fost introducerea unui dublu remediu, acceleratoriu și compensatoriu. CEDO a statuat, la nivelul jurisprudenței recente¹² că statul român trebuie să asigure printr-un remediu compensatoriu dreptul la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil. Cu privire la aplicabilitatea Codului de procedură civilă, este de netăgăduit că noua procedură civilă se aplică doar proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare, astfel cum dispune în mod expres art. 24 C.proc.civ. Așadar, contestația privind tergiversarea procesului poate fi invocată doar în cauzele aflate sub imperiul noii proceduri civile, respectiv cele începute după data de 15 februarie 2013. Potrivit art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile referitoare la contestația privind durata procesului penal se aplică doar proceselor penale începute după data de 1 februarie 2014. Astfel, pentru a se formula o contestație împotriva urmăririi penale, este necesar ca ea să fi început ulterior acestei date. În cursul judecății, contestația poate fi formulată doar în cauzele în care dosarul a fost înregistrat la instanța ulterior datei de 1 februarie 2014. În fine, în căile de atac, contestația poate fi introdusă doar în cauzele în care dosarul a fost înregistrat la instanța de control judiciar ulterior datei de 1 februarie 2014¹³.

Există opinii conform cărora, atât pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță, cât și pentru cele aflate într-o cale de atac ordinară sau extraordinară, contestația poate fi introdusă doar în ipoteza în care urmărirea penală ar fi început ulterior datei de 1 februarie 2014. Dat fiind că procedura penală este de imediată aplicabilitate de la intrarea sa în vigoare, nu îmbrățișăm această opinie, care pune la îndoială și mai mult efectivitatea remediei introdus în dreptul intern.

La soluționarea contestației, aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurilor judiciare se va realiza prin raportare la următoarele criterii: natura și obiectul cauzei; complexitatea cauzei, inclusiv prin luarea în considerare a numărului de participanți și a dificultăților

¹² CEDO, Hotărârea din 26 noiembrie 2013, *Vlad și alții c. România*, 40756/06; 41508/07; 50806/07.

¹³ N. Volonciu, S.-A. Uzlău (coord.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 1212-1213.

de administrare a probelor; elementele de extraneitate ale cauzei; faza procesuală în care se află cauza și durata fazelor procesuale anterioare; comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale și procedurale și din perspectiva îndeplinirii obligațiilor sale în cadrul procesului; comportamentul celorlalți participanți în cauză, inclusiv al autorităților implicate; intervenția unor modificări legislative aplicabile cauzei; alte elemente de natură să influențeze durata procedurii. Observăm că aceste criterii sunt o transpunere a criteriilor jurisprudențiale ale Curții de la Strasbourg de apreciere asupra termenului rezonabil.

În Codul de procedură civilă [art. 522 alin. (2)] sunt prevăzute cazurile în care poate fi formulată contestația privind tergiversarea procesului:

1. Când legea stabilește un termen de finalizare a unei proceduri, de pronunțare ori de motivare a unei hotărâri, însă acest termen s-a împlinit fără rezultat;

2. Când instanța a stabilit un termen în care un participant la proces trebuia să îndeplinească un act de procedură, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege;

3. Când o persoană ori o autoritate care nu are calitatea de parte a fost obligată să comunice instanței, într-un anumit termen, un înscris sau date ori alte informații rezultate din evidențele ei și care erau necesare soluționării procesului, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege;

4. Când instanța și-a nesocotit obligația de a soluționa cauza într-un termen optim și previzibil prin neluarea măsurilor stabilite de lege sau prin neîndeplinirea din oficiu, atunci când legea o impune, a unui act de procedură necesar soluționării cauzei, deși timpul scurs de la ultimul său act de procedură ar fi fost suficient pentru luarea măsurii sau îndeplinirea actului.

În opinia noastră, pot apărea controverse din cauza competenței de soluționare a contestației în primă instanță. Intenția legiuitorului a fost aceea de a soluționa această cerere într-o perioadă de timp cât mai mică cu putință, însă, în mod sigur, justițiabilii vor pune sub semnul îndoielii obiectivitatea unei astfel de hotărâri. În opinia noastră, doar într-o lume a justiției ideale, această măsură legislativă ar fi acceptabilă fără critici. Legiuitorul ar fi trebuit să pună în balanță ambele aspecte: timpul scurs până la soluționarea contestației și imparțialitatea instanței de judecată. În opinia noastră, competența de soluționare ar fi trebuit să fie atribuită instanței imediat superioare, asimilând scopul acestui tip de procedură cu acela al unei căi de atac și justificând astfel rolul instanței de control judiciar. Totuși, din această perspectivă, apreciem că, în materie penală, au fost identificate soluții viabile, competența de soluționare a contestației neaparținând completului de judecată investit cu soluționarea fondului cauzei. În cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, competența de soluționare aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni să judece cauza în primă instanță. Referitor la cauzele penale aflate în cursul judecății sau în căile de atac, ordinare sau extraordinare, competența aparține instanței ierarhic superioare celei pe rolul căreia se află cauza. În fine, atunci când procedura judiciară cu privire la care se formulează contestația se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, competența de soluționare a contestației aparține unui alt complet din cadrul aceleiași secții. Similar procedurii civile, pentru ca însăși contestația privind durata procesului penal să nu conducă la dilatarea nejustificată a cauzei, formularea cu rea-credință a contestației se sancționează cu amendă judiciară de la 1.000 de lei la 7.000 de lei și cu plata cheltuielilor judiciare. Totuși, la nivel mental, aceste amenzi pot avea un efect inhibant în ceea ce îi privește pe justițiabili.

Realizând o analiză comparativă, în materie penală, contestația poate fi introdusă doar după trecerea unor perioade de timp:

1. După cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale;

2. După cel puțin un an de la trimiterea în judecată, pentru cauzele aflate în cursul judecării în primă instanță;

3. După cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței cu o cale de atac, pentru cauzele aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare.

Plecând de la aplicabilitatea generală a Codului de procedură civilă, putem interpreta că procedura privind tergiversarea procesului se aplică și în materie penală, în măsura în care această instituție juridică nu conține dispoziții contrare celor din procedura contestației privind durata procesului penal. În literatura juridică, s-a considerat că noul Cod de procedură civilă se va aplica și în materie penală pentru aspecte nereglementate în mod expres de Codul de procedură penală¹⁴. Codul de procedură civilă a intrat în vigoare la 15 februarie 2013, iar Codul de procedură penală a intrat în vigoare la 1 februarie 2014, astfel am putea aprecia că în materie penală, pentru o perioadă de aproximativ 1 an, a existat un vid legislativ în privința remediului efectiv prevăzut de art. 13 din Convenție și astfel, s-ar fi putut recurge la dispozițiile Codului de procedură civilă. Pe de altă parte, la nivel general, este necesar a identifica dacă dispozițiile mai sus enunțate din Codul de procedură penală se completează cu dispozițiile mai ample din Codul de procedură civilă. În ipoteza în care o atare completare nu ar fi permisă, există cauze în care, raportându-ne la miza litigiului penal, termenele de 1 an, respectiv de 6 luni ar fi considerate drept împovărătoare. La nivelul CEDO, jurisprudențial, s-a statuat că o detenție de 6 luni și 12 zile¹⁵ reprezintă o încălcare a art. 5 par. 3 din Convenție. Aceste termene sunt imperative, nesusceptibile de derogări. S-ar impune derogări bazate pe natura litigiului, vârsta inculpatului, starea de sănătate a acestuia.

În materie penală, spre deosebire de „civil” în sens european autonom, întâlnim noțiunea de „termen rezonabil” atât în art. 5 par. 3 din Convenție, cât și în art. 6 par. 1 din Convenție. Astfel, în materie penală avem în vedere un „remediu efectiv” atât din perspectiva art. 5 par. 3 din Convenție, cât și din perspectiva art. 6 par. 1 din Convenție.

În ceea ce privește „termenul rezonabil” prevăzut de art. 5 par. 3 din Convenție, *dies a quo* este reprezentat de momentul arestării, iar *dies ad quem* corespunde momentului pronunțării sentinței de condamnare în primă instanță¹⁶, argumentul decisiv fiind acela că o persoană condamnată în primă instanță devine o persoană „legal deținută” în sensul art. 5 par. 1 lit. a) din Convenție. În plus, CEDO a statuat că *dies ad quem* nu este reprezentat de momentul în care hotărârea de condamnare a rămas definitivă, dat fiind că, în sens contrar, statele-membre care au în legislație mai multe căi de atac ar risca să fie condamnate mai des la CEDO. Sub acest aspect, apreciem că CEDO neglijează faptul că drepturile prevăzute de Convenție au în centru individul. Este adevărat că nu este posibilă unificarea legislațiilor naționale, însă este cert că unele state-membre reușesc să identifice soluții viabile, pe când altele persistă în greșeli.

Referitor la normele aplicabile în ipoteza unei acțiuni civile în cadrul procesului penal, Codul de procedură penală prevede în art. 19 alin. (4) că acțiunea civilă având ca obiect

¹⁴ G. Boro (coord.), Noul Cod de procedură civilă, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 4.

¹⁵ CEDO, Hotărârea din 2 februarie 2006, *Iovchev c. Bulgaria*, 41211/98.

¹⁶ CEDO, Hotărârea din 27 iunie 1968, *Wemhoff c. Germania*, 2122/64.

tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei penale se soluționează în cadrul procesului penal, dacă această împrejurare nu conduce la depășirea duratei rezonabile a procesului. În caz contrar, în practică, sancțiunea ar fi disjungerea acțiunii civile din cadrul procesului penal. Ca atare, se pare că nu va fi necesar a se recurge la procedura referitoare la contestația privind tergiversarea procesului. Totuși, strict teoretic, astfel cum am amintit anterior¹⁷, acțiunii civile din cadrul procesului penal îi vor fi aplicabile normele prevăzute de Codul de procedură civilă, în măsura în care nu există dispoziții derogatorii în această privință în Codul de procedură penală.

4. Concluzii

Dreptul la un remediu efectiv, respectiv dreptul la o cale de atac efectivă sunt echivalente, reprezentând traducerea din limba engleză¹⁸, respectiv limba franceză¹⁹ a titlului art. 13 din Convenție. Există variante ale Convenției, în care traducerea din limba franceză nu este tocmai una inspirată, inserându-se astfel dreptul la un recurs efectiv, când, în realitate, în limba franceză, *recours* înseamnă „cale de atac”, nu recurs. Prin „cale de atac” trebuie să înțelegem mijlocul procedural la dispoziția părții, nu neapărat un mijloc judiciar. Caracterul efectiv al căii de atac se apreciază, în mod cumulativ, prin raportare la accesibilitatea sa (calea de atac trebuie să fie disponibilă părții) și la susceptibilitatea sa de a produce un efect util (calea de atac trebuie să fie aptă să remedieze violarea drepturilor omului). Este evident că remediile/căile de atac există, fiind introduse de Codul de procedură civilă, respectiv Codul de procedură penală. În privința accesibilității căii de atac, această condiție nu este îndeplinită atunci când avem în vedere cauze cărora nu le sunt aplicabile noile Coduri de procedură. În egală măsură, contestația privind durata procesului penal poate fi introdusă doar după trecerea unor perioade de timp, calea de atac nefiind disponibilă părții anterior împlinirii termenelor de 6 luni, respectiv 1 an. Dat fiind că cele două condiții sunt cumulative, neîndeplinirea primei condiții echivalează cu aprecierea asupra inexistenței caracterului efectiv al căii de atac.

Referitor la jurisprudența viitoare a CEDO, ne exprimăm opinia că, cel puțin în materie penală, contestația privind durata procesului penal nu va fi recunoscută drept un „remediu efectiv”.

Totuși, până la crearea unei jurisprudențe grăitoare sub aspectul recunoașterii sau nerecunoașterii procedurilor interne drept „remedii efective”, ne aflăm în situația, uneori incomodă, de a parcurge în mod obligatoriu aceste proceduri, cu scopul precis al „epuizării căilor de atac interne”.

¹⁷ G. Boroș (Coord.), Noul Cod de procedură civilă, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 4.

¹⁸ European Convention on Human Rights, Article 13: Right to an effective remedy.

¹⁹ Convention européenne des droits de l'homme, Article 13: Droit à un recours effectif.